

УДК 331.45(094.4)

О. М. Дарморіс, канд. юрид. наук, викладач
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»
Кафедра гуманітарних дисциплін
вул. Академічна, 20, Бережани, Тернопільська обл., 47501, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ ВІД ВПЛИВУ АЗБЕСТУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Статтю присвячено правовому регулюванню охорони здоров'я працівників від шкідливого впливу азбесту. Директива ЄС у цій сфері не лише забезпечує захист здоров'я і безпеки працівників, зокрема, визначає заходи щодо запобігання впливу азбесту і виникнення потенційної небезпеки його впливу на виробництві; а й чітко регламентує зобов'язання роботодавця щодо захисту працівників. Директива 83/477/ЄЕС забороняє діяльність, що піддає працівників впливу азбестових волокон, окрім переробки і знищення продуктів, добутих в результаті підривання і видалення азбесту.

Ключові слова: азбест, робоча зона, інформування, консультації.

Постановка проблеми. Нині Європейський Союз являє собою одне із найбільш динамічних суспільних явищ сучасного світу. Із міжнародної регіональної економічної організації він перетворився у масштабне і найбільш розвинуте міжнародне інтеграційне наднаціональне державоподібне утворення. Кількість членів Союзу постійно зростає, прагне вступити до нього і Україна. Однак, щоб стати повноправним членом ЄС, кожна держава повинна провести кропітку роботу з адаптації національного законодавства до законодавства ЄС.

В умовах ринкової економіки і прагнення України стати повноправним членом Європейського Союзу проводиться радикальна реформа національного трудового законодавства, очікується прийняття нового Трудового кодексу України. Успішне проведення реформи неможливе без врахування позитивного законодавчого досвіду регулювання трудових відносин трудовим правом ЄС.

Для національної юридичної практики особливо важливим є дослідження тих сфер правового регулювання трудових відносин, які краще розвинуті в ЄС і можуть бути з успіхом використані не лише для взаємної співпраці, а й для розвитку і удосконалення національного трудового законодавства відповідно до вимог Європейського Союзу.

Однією із таких сфер виступає охорона праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання охорони праці в ЄС досліджують у своїх роботах вітчизняні науковці: Ю. В. Баранюк, С. В. Дріжчана, Л. П. Гарашенко, Н. М. Хуторян, а також зарубіжні вчені: Б. Беркассон, І. Борута, П. А. Калініченко, С. Ю. Кашкін, Ф. Саткліфф, С. Скіарра та ін.

Водночас питання правового регулювання охорони праці працівників від ризиків, пов'язаних із використанням азбесту на роботі в Європейському Союзі ще не були предметом спеціального комплексного дослідження у вітчизняній науці трудового права.

Мета статті. У зв'язку із цим, метою вказаного дослідження є визначення ключових принципів охорони праці працівників від впливу азбесту на роботі в ЄС та розробка пропозицій щодо запровадження таких заходів у вітчизняне законодавство у світлі євроінтеграційних прагнень України.

Виклад основного матеріалу. Охорона праці – це система забезпечення безпеки життя та здоров'я працівників у процесі трудової діяльності, включаючи правові, соціально-економічні, санітарно-гігієнічні, лікувально-профілактичні, реабілітаційні та інші заходи [1, с. 38].

Охорона праці та здоров'я в європейському контексті охоплює досить широку сферу суспільних відносин, починаючи від попередження нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань до усіх аспектів, що стосуються добробуту працівників.

Необхідно сказати, що рівень забезпечення безпеки та охорони здоров'я в європейських країнах є неоднаковим.

Для того, щоб уніфікувати європейські стандарти у сфері охорони праці Радою ЄС 12 червня 1989 року прийнято Директиву 89/391/ЄС про введення заходів, які сприяють покращенню безпеки та гігієни праці працівників [2]. Метою цієї директиви є сприяння покращенню ситуації у сфері безпеки та гігієни праці працівників. Сфера дії Директиви – всі сектори діяльності, окрім певних винятків.

Вказана Директива є ключовим моментом стратегії Союзу, пов'язаного з директивами з безпеки та гігієни праці, оскільки повинна доповнюватись директивами, які охоплюють особливі сфери, а також бути основою для пов'язаних з нею директив [3].

Такою окремою директивою стала Директива Ради 83/477/ЄС від 19 вересня 1983 року про захист працівників від ризиків, пов'язаних із впливом азбесту на роботі [4] у редакції Директив Ради 91/382/ЄС від 25 червня 1991 року [5], 98/24/ЄС від 7 квітня 1998 року [6], 2003/18/ЄС від 27 березня 2003 року [7] та 2007/30/ЄС від 20 червня 2007 року [8].

Метою цієї Директиви є захист працівників від ризиків для їхнього здоров'я, включаючи запобігання таким ризикам, що виникають або можуть виникнути внаслідок впливу азбесту на роботі. Вона встановлює граничні значення та інші спеціальні вимоги.

Ця Директива не впливає на право держав-членів застосовувати або приймати національні закони, підзаконні акти або адміністративні положення, якими працівникам надається більший захист, зокрема, стосовно заміни азбесту менш шкідливими речовинами.

Директива застосовується до діяльності, при здійсненні якої працівники піддаються або можуть піддаватися впливу пилу, утвореного азбестом або матеріалами, що містять азбест.

Директивою передбачено, що коли вплив пилу, утвореного азбестом на працівника є спорадичним і низької інтенсивності, то повідомлення роботодавцем про проведення робіт із матеріалами, що містять азбест відповідних уповноважених органів країни-члена ЄС, а також застосування медичних оглядів можуть не дотримуватись, якщо робота стосується:

- короткої непостійної експлуатаційної діяльності, при якій використовуються лише матеріали, що не вивітрюються;
- видалення без пошкодження матеріалів, що не розкладаються і в яких азбестові волокна міцно пов'язані у матрицю;
- інкапсуляції або герметизації матеріалів, що містять азбест і перебувають у хорошому стані;
- контролю за якістю повітря і збору зразків для встановлення наявності азбесту у певному матеріалі.

Діяльність, пов'язана із використанням азбесту, повинна підлягати системі повідомлень, що регулюється відповідальним органом держави-члена.

Такі повідомлення надсилаються роботодавцем відповідальному органу держав-членів перед початком роботи відповідно до національних законів, підзаконних актів та адміністративних положень.

Працівники та/або їхні представники на підприємствах або в установах відповідно до національного законодавства повинні мати доступ до документів, які підлягають повідомленню і стосуються їхнього підприємства або установи.

Кожного разу, коли зміна робочих умов може призвести до значного збільшення впливу пилу, утвореного азбестом або матеріалами, що містять азбест, Директива зобов'язує роботодавця надіслати нове повідомлення.

Ст. 5 Директиви встановлено жорстку заборону застосування азбесту за допомогою розпилу і робочих процедур, що включають використання ізоляційних або звукоізоляційних матеріалів з низькою щільністю (менше $1\text{г}/\text{см}^3$), що містять азбест.

Директива зобов'язує роботодавця вживати заходів щодо мінімізації впливу на працівників пилу, утвореного азбестом або матеріалами, що містять азбест, на робочому місці, а саме:

- кількість працівників, які піддаються або можуть піддаватися впливу пилу, утвореного азбестом або матеріалами, що містять азбест, повинна бути зменшена до найнижчого можливого числа;

- робочі процеси повинні бути розроблені таким чином, щоб азбестовий пил не утворювався або, якщо це неможливо – не потрапляв у повітря;

- всі приміщення і обладнання, які використовуються при переробці азбесту, повинні регулярно та ефективно чиститися і підтримуватися в хорошому стані;

- азбест або матеріал, що містить азбест і утворює пил, повинні зберігатися і транспортуватися в належній герметичній упаковці;

- відходи повинні збиратися і якнайшвидше видалятися з робочого місця в належній герметичній упаковці з етикетками, на яких зазначено, що вона містить азбест. Цей захід не застосовується до видобувної діяльності.

Також встановлено, що з метою забезпечення дотримання граничного значення, регулярно повинно проводитися вимірювання азбестових волокон у повітрі на робочому місці.

Директива зобов'язує роботодавця забезпечити, щоб жоден працівник не піддавався концентрації азбесту в повітрі, що перевищує 0,1 волокон на см³ як середньозважену в часі величину впродовж восьмигодинного періоду.

Якщо вказане граничне значення перевищується, повинні бути визначені причини його перевищення та якнайшвидше вжиті необхідні заходи для виправлення такої ситуації.

Забороняється продовжувати роботу в ураженій зоні до вжиття належних заходів для захисту працівників.

Якщо шкідливий вплив не може бути зменшений іншими засобами і дотримання граничного значення робить необхідним використання індивідуального захисного киснево-дихального обладнання, то це не може тривати довго і повинно відповідати жорсткому мінімуму, необхідному для кожного працівника. Під час періодів роботи, що вимагають використання такого обладнання, повинні бути передбачені перерви, що відповідають фізичним та кліматологічним умовам, і, якщо необхідно, проведені консультації з працівниками та/або їхніми представниками відповідно до національного законодавства і практики.

Перед початком підривної або експлуатаційної роботи роботодавці вживають всі необхідні заходи для визначення матеріалів, що ймовірно містять азбест, якщо необхідно, за допомогою отримання інформації від власників приміщень.

Якщо є підстави сумніватися у присутності азбесту в матеріалі або споруді, повинні бути дотримані відповідні положення Директиви, що стосуються охорони праці працівників.

Перед початком підривної роботи або роботи з видалення азбесту та/або продуктів, що містять азбест, з будівель, споруд, заводу, установок чи суден роботодавець складає план роботи.

Такий план повинен передбачати заходи, необхідні для забезпечення безпеки і охорони здоров'я працівників на робочому місці.

Директива Ради 83/477/ЄЕС покладає на роботодавця обов'язок забезпечити належну підготовку всіх працівників, які піддаються або можуть піддаватися впливу пилу, що містить азбест.

Перед початком роботи з підривання або видалення азбесту організації, які проводять такі роботи, повинні надати докази їхньої компетентності у вказаній сфері. Докази обґрунтовуються відповідно до національного законодавства та/або практики.

Роботодавці на роботах, де працівники можуть зазнати шкідливого впливу азбесту, зобов'язані вживати належних заходів для забезпечення того, щоб:

- місця, в яких здійснюється вищезазначена діяльність були чітко розмежованими і позначеними попереджувальними знаками; не були доступними для інших працівників, крім тих, які в силу своєї роботи або обов'язків повинні заходити до них; були зонами, в яких заборонене куріння;

- були виділені зони, в яких працівники можуть їсти та пити без ризику зараження азбестовим пилом;

- працівники були забезпечені належним робочим або захисним одягом. Цей робочий або захисний одяг залишався на підприємстві. Його можна, однак, прати в установах за межами підприємства, обладнаних для цієї роботи, якщо підприємство не здійснює чистку самостійно; у цьому випадку одяг повинен транспортуватися в закритих контейнерах;

- для робочого, захисного і вуличного одягу були забезпечені окремі склади;

- працівники були забезпечені належним миючим та санітарно-гігієнічним обладнанням, включаючи душові кімнати у випадку пильної роботи;

- захисне обладнання розміщувалося в чітко визначеному місці і перевірялось та чистилось після кожного використання; вживались належні заходи для ремонту або заміни дефектного обладнання перед наступним використанням.

Роботодавці на роботах, де працівники можуть зазнати шкідливого впливу азбесту, зобов'язані вживати належних заходів щодо інформування працівників та їх представників на підприємстві або в установі стосовно:

- потенційних ризиків для здоров'я внаслідок впливу пилу, утвореного азбестом або матеріалами, що містять азбест;

- існування законодавчо встановлених граничних значень та необхідності контролю за атмосферним станом;

- санітарно-гігієнічних вимог, включаючи необхідність утримання від куріння;

- запобіжних заходів відносно використання захисного обладнання та одягу;

- спеціальних запобіжних заходів для мінімізації впливу азбесту.

З метою забезпечення контролю за станом здоров'я працівників, які зазнають впливу азбесту на роботі, Директива 83/477/ЄЕС зобов'язує роботодавця проводити оцінку стану здоров'я кожного працівника. Ця оцінка включає спеціальний огляд грудної клітини.

Кожна наступна оцінка повинна проводитися з періодичністю щонайменше один раз в три роки, поки працівник зазнає впливу.

Виходячи з клінічного нагляду, лікар або орган, відповідальний за медичний нагляд за працівниками, повинен відповідно до національного законодавства порадити або призначити будь-які індивідуальні захисні або запобіжні заходи. Вони можуть включати, якщо необхідно, заборону піддавати відповідного працівника будь-якому впливу азбесту.

Крім того, роботодавець зобов'язується заносити відомості про працівників, які зазнають впливу азбесту, до реєстру, зазначаючи характер і тривалість роботи та вплив, якому вони піддавалися. Лікаря та/або органу, відповідальному за медичний нагляд, забезпечується доступ до реєстру.

Такий доступ також надається кожному працівнику щодо даних в реєстрі, які стосуються особисто його. Працівники та/або їхні представники забезпечуються доступом до конфіденційної та загальної інформації в реєстрі.

Висновки. Як бачимо, законодавство ЄС у сфері охорони праці на наднаціональному рівні регламентує механізм захисту здоров'я працівників від шкідливого впливу азбесту, що свідчить про важливість врегулювання цього питання на європейському рівні та необхідності формування єдиних вимог щодо захисту працівників для всіх країн-членів ЄС. У Директиві Ради 83/477/ЄЕС не лише чітко регламентовано обов'язки роботодавця щодо забезпечення захисту працівників від такого негативного впливу, а й визначено дієвий механізм контролю за дотриманням роботодавцем вимог у сфері охорони праці працівників. Такий контроль здійснюється як компетентними органами країни-члена ЄС, так і самими працівниками та їх представниками шляхом інформування і консультацій. Поряд із цим, Директива передбачає, що країни-члени ЄС на національному рівні можуть встановлювати більш суворі вимоги до роботодавців щодо захисту працівників від впливу азбесту на роботі.

Такий позитивний правовий досвід країн-членів ЄС у сфері захисту працівників від впливу азбесту на роботі може бути з успіхом використаний при реформуванні національного трудового законодавства у світлі євроінтеграційних прагнень України, особливо – що стосується запровадження дієвого механізму інформування і консультацій з працівниками і їх представниками.

Список літератури

1. Калиниченко П. А. Трудовое и социальное право ЕС / П. А. Калиниченко, С. Ю. Кашкин – М.: Права человека, 2005. – 50 с.
2. Council Directive 89/391/EEC of 12 June 1989 on the introduction of measures to encourage improvements in the safety and health of workers at work / Official Journal L 183, 29.06.1989, P. 0001-0008.
3. Хантер В. Директивы ЕС: Безопасность и гигиена труда – Инициативы Сообщества, имевшие место после Общеввропейского закона 1987 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.safework.ru/.../Directivs_Europ_V_Hanter1.htm.
4. Council Directive 83/477/EEC of 19 September 1983 on the protection of workers from the risks related to exposure to asbestos at work (second individual Directive within the meaning of Article 8 of Directive 80/1107/EEC) / Official Journal L 263, 24.09.1983, P. 25–32.
5. Council Directive 91/382/EEC of 25 June 1991 amending Directive 83/477/EEC on the protection of workers from the risks related to exposure to asbestos at work (second individual Directive within the meaning of Article 8 of Directive 80/1107/EEC) / Official Journal L 206, 29.07.1991, P. 16–18.
6. Council Directive 98/24/EC of 7 April 1998 on the protection of the health and safety of workers from the risks related to chemical agents at work (fourteenth individual Directive within the meaning of Article 16(1) of Directive 89/391/EEC) / Official Journal L 131, 05.05.1998, P. 11–23.
7. Directive 2003/18/EC of the European Parliament and of the Council of 27 March 2003 amending Council Directive 83/477/EEC on the protection of workers from the risks related to exposure to asbestos at work (Text with EEA relevance) / Official Journal L 97, 15.04.2003, P. 48–52.
8. Directive 2007/30/EC of the European Parliament and of the Council of 20 June 2007 amending Council Directive 89/391/EEC, its individual Directives and Council Directives 83/477/EEC, 91/383/EEC, 92/29/EEC and 94/33/EC with a view to simplifying and rationalising the reports on practical implementation (Text with EEA relevance) / Official Journal L 165, 27.06.2007, P. 21–24.

Стаття надійшла 23.03.2017 р.

О. М. Дарморис, канд. юрид. наук, преподаватель
 Обособленное подразделение Национального университета биоресурсов и
 природопользования Украины «Бережанский агротехнический институт»
 Кафедра гуманитарных дисциплин
 ул. Академическая, 20, Бережаны, Тернопольская обл., 47501, Украина

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ОХРАНЫ ТРУДА РАБОТНИКОВ ОТ ВЛИЯНИЯ АСБЕСТА В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ

Резюме

Статья посвящена правовому регулированию охраны здоровья и безопасности работников от негативного влияния асбеста на работе. Директива ЕС в этой сфере не только обеспечивает защиту здоровья и безопасности работников, в частности, определяет меры по предотвращению влияния асбеста и возникновения потенциальной опасности его влияния на производстве; но и четко регламентирует обязанности работодателя по указанному вопросу. Директива 83/477/ЕЭС применяется к деятельности при осуществлении которой работники подвергаются или могут быть подвергнуты влиянию пыли, образованной асбестом или материалами содержащими асбест. В случае какой-нибудь деятельности, которая может создать риск влияния пыли, образованной асбестом или материалами, содержащими асбест, этот риск должен быть оценен таким способом, чтобы определить характер и степень влияния на работников пыли созданной асбестом или материалами, которые содержат асбест. Директива запрещает деятельность, которая подвергает работников влиянию асбестовых волокон во время добычи асбеста или производства и обработки асбестовых продуктов или производства и обработки продуктов, содержащих примеси асбеста, за исключением случаев переработки и уничтожения продуктов, добытых в результате взрывания и удаления асбеста.

Ключевые слова: асбест, рабочая зона, индивидуальное защитное оборудование, информирование и консультации с работниками.

O. M. Darmoris, Candidate of Juridical Sciences, Lecturer
Separated Department of Ukrainian National University of Bio Resources and Natural
Resources «Berezhany Agrotechnical institute»
Academichna Street, 20, Berezhany, Ternopil Region, 47501, Ukraine

LEGAL REGULATION OF WORKERS' HEALTH AND SAFETY FROM ASBESTOS INFLUENCE IN THE EUROPEAN UNION

Summary

This article is dedicated to legal regulation of workers' health and safety from negative asbestos influence during the work. The EU directive on this area either provides a protection of workers' health and safety and, in particular, identifies measures about avoiding unhealthy influence of asbestos and arising of its potential danger during production or clearly regulates employer's duties on this question. Council Directive 83/477/EEC shall apply to activities in which workers are exposed during the work to dust arising from asbestos or materials containing asbestos. In the case of any activity that can involve the risk of exposure of asbestos dust or materials containing asbestos, this risk must be assessed in a way to determine the nature and degree of the workers' exposure to dust arising from asbestos or materials containing asbestos. Directive shall prohibit activities which expose workers to asbestos fibres during the extraction of asbestos or the manufacture and processing of asbestos products or the manufacture and processing of products containing intentionally added asbestos.

Key words: asbestos, work area, personal protective equipment, information and consultation with workers.